

УДК 331.5

*Н. М. Зленко,
к. філос. н., доцент кафедри філософії та соціальних наук,
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID: 0000-0003-2598-4336*

*Н. В. Павленко,
к. е. н., доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін,
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7460-7380*

*В. В. Ярова,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри статистики і економічного аналізу,
Харківський національний аграрний університет імені В. В. Докучаєва
ORCID ID: 0000-0002-1742-1886*

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.56

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ НА НИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

*N. Zlenko,
PhD in Philosophy,
Associate Professor of the Department of Philosophy and Social sciences,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
N. Pavlenko,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Social
and Economic Disciplines, Kharkiv National University of Internal Affairs
V. Yarova,
PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Statistics
and Economic Analysis, Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaiev*

THE IMPACT OF DEMOGRAPHIC PROCESSES ON THE ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE

Основою успішної та довгострокової діяльності держави, її ключовим ресурсом виступають люди. Саме вони виступають одним із основних чинників, за рахунок яких досягається економічне зростання в країні. Протягом останніх десятиліть чисельність населення по всьому світу стрімко зростає. Проте в Україні ситуація дещо інша. Так, згідно з останніми дослідженнями кількість людей в Україні стрімко знижується. Відтак закономірною постає необхідність врахування впливу зазначених демографічних тенденцій на ринок праці та економіку країни загалом, що й зумовлює актуальність проведеного дослідження.

Таким чином, у науковій статті визначено тенденції зміни чисельності населення починаючи із середини минулого століття, а також проаналізовано фактори, які на неї вплинули. Визначено динаміку зміни вікового складу населення за 2017—2019 роки, а також встановлено, що відстежується чітка тенденція до старіння працездатного населення. Окрім того, в межах наукової статті визначено динаміку зміни структури населення за статевою та територіальною приналежністю. В результаті аналізу встановлено, що станом на 2019 рік кількість працездатного жіночого та чоловічого населення зросла порівняно із 2017 роком, а також відслідковувалась чітка тенденція до зростання сільського та міського населення. Визначено основні показники, за якими характеризують ринок праці, і встановлено, що середньо штатна кількість працівників протягом 2010—2019 років зменшується поруч із зменшенням коефіцієнту по прийому та зростанням коефіцієнту по звільненню, що є негативним. Проаналізовано тенденції зміни номінальної та реальної заробітної плати протягом 2010—2019 років.

Продовжуючи окреслену лінію дослідження, встановлено, які заходи повинна застосовувати держава для спрямування наявних тенденцій в демографічній сфері для потреб розвитку вітчизняного ринку праці, зокрема шляхом стимулювання зростання саме працездатного населення, за рахунок скорочення рівня смертності, а також проведення політики повернення трудових мігрантів. Водночас визначено, що

окрім негативних наслідків трудової міграції, є й позитивні її сторони для України, які проявляються у додаткових інвестиціях з-за кордону, а також зменшенням навантаження на ринок праці та соціальну сферу. З іншого боку, тенденції 2020 року, пов'язані із запровадженням карантину стимулювали повернення до України значної частки працездатного населення. Тепер перед керівництвом держави постало нове завдання — втримати його в Україні та забезпечити гідною роботою. Результати прийнятих заходів ми матимемо змогу оцінити згодом.

The basis of successful and long-term activity of the state, its key resource are people. They are one of the main factors that achieve economic growth in the country. The population around the world has been growing rapidly in recent decades. However, the situation in Ukraine is somewhat different. Thus, according to recent studies, the number of people in Ukraine is rapidly declining. Therefore, it is natural to take into account the impact of these demographic trends on the labor market and the economy as a whole, which determines the relevance of the study.

Thus, the scientific article identifies trends in population growth since the middle of last century, as well as analyzes the factors that influenced it. The dynamics of changes in the age structure of the population for 2017-2019 is determined, and it is also established that there is a clear trend towards the aging of the working population. In addition, within the framework of the scientific article, the dynamics of changes in the structure of the population by gender and territorial affiliation is determined. As a result of the analysis, it was found that as of 2019, the number of able-bodied women and men increased compared to 2017, and a clear trend towards the growth of rural and urban populations was observed. The main indicators characterizing the labor market are determined, and it is established that the average number of employees during 2010—2019 decreases along with the decrease in the admission rate and the increase in the dismissal rate, which is negative. Trends in changes in nominal and real wages during 2010—2019 are analyzed.

Continuing the outlined line of research, it is established what measures the state should take to address current demographic trends for the development of the domestic labor market, in particular by stimulating the growth of the working population by reducing mortality and implementing a policy of return of migrant workers. At the same time, it was determined that in addition to the negative consequences of labor migration, there are also its positive aspects for Ukraine, which are manifested in additional investments from abroad, as well as a reduction in the burden on the labor market and social sphere. On the other hand, the trends of 2020 related to the introduction of quarantine stimulated the return to Ukraine of a significant proportion of the working population. Now, the state leadership faces a new task — to keep it in Ukraine and provide decent work. We will be able to evaluate the results of the measures taken later.

Ключові слова: ринок праці, середня заробітна плата, економічне зростання, трудова міграція, працездатне населення, чисті персональні перекази.

Key words: labor market, average wages, economic growth, labor migration, working population, net personal transfers.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Демографічний стан крізь свої якісні та кількісні характеристики населення виступає одним із найбільш важливих чинників розвитку будь-якої держави. Це підтверджується й тим фактом, що економічні та демографічні процеси є взаємопов'язаними, оскільки населення виступає основною рушійною силою економіки; основою довгострокового відтворення суспільства; головним джерелом трудових ресурсів, а також споживачем та носієм економічних відносин. Від зміни демографічних показників напрямку залежить розмір національного доходу, а отже, і темпи економічного зростання країни.

Протягом вже не одного десятиліття, населення планети стрімко зростає. Це впливає на зростання споживання ресурсів, збільшення рівня безробіття, зниження рівня життя населення у різних країнах тощо. Водночас в Україні відстежується стійка тенденція до зниження чисельності населення, яке у кінцевому підсумку може мати надзвичайно негативний вплив на економіку та економічне зростання, в тому числі за рахунок скорочення працездатного населення та загального старіння нації. Відтак виникає необхідність до визначення поточної демографічної ситуації у нашій країні та визначення її ймовірного впливу на ринок праці зокрема та економічну ситуацію загалом, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Враховуючи ступінь поширення демографічних програм в Україні, дослідженням зазначеної тематики займалися багато вчених, зокрема Говорко О., Панасюк В. [11], Птуха М., Магдич А. [9] зосереджували свою увагу на соціально-економічному розвитку крізь призму демографічного аспекту. Вивченням особливостей відтворення трудового потенціалу присвячували свої роботи Кулинич Л., Злупка С., Верхогляд Я. [1]. Окрім того, Пономаренко І. [12] розглядав трудовий потенціал як фактор економічного розвитку країни, тоді як Тарасенко О. та Лібанова Е. розглядали демографічну ситуацію з позиції впливу на економічну безпеку країни.

Поруч із цим, вивчення впливу демографічних процесів стан ринку праці всередині країни набуло значного поширення й за кордоном. Так, даній тематиці присвячені праці таких зарубіжних науковців: Lihn Vu [14], Mester L. [13], Hayes A. та багато інших. Проте, попри значний ступінь дослідження зазначеної тематики, виникає необхідність проведення додаткових напрацювань у напрямі впливу демографічних процесів на ринок праці та економіку країни з урахуванням тенденцій останніх років.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз особливостей та напрямів впливу демографічної ситуації на ринок праці країни,

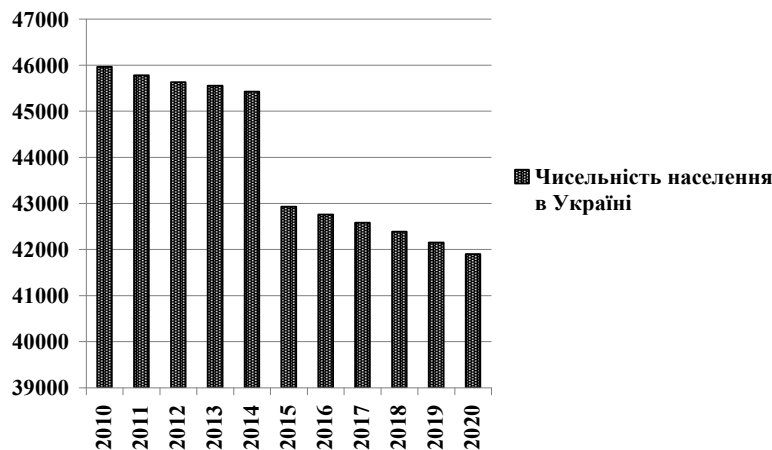

Рис. 1. Чисельність населення в Україні за 2010–2020 роки

Джерело: складено автором на основі [10].

поруч із виділенням напрямків нівелювання негативно-го впливу як основи для стабільного розвитку економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом останніх декількох десятиліть дослідження у сфері демографічних процесів показують стійку тенденцію до зниження кількості населення в нашій країні. Хоча більшість вважає, що від'ємна статистика розпочалась із набуттям Україною незалежності, глибші дослідження показують, що проблема виникла ще в 60 роках минулого століття, коли почався процес зниження приросту населення з 600 тисяч на рік до 200. У подальшому ця цифра вже не сягала свого максимуму в 600 тисяч і скорочувалась до 90 років ХХ ст., аж поки не набула в 1994 році негативного значення [10], яке зберігається й по сьогодні. Варто зазначити, що тенденції по зниженню чисельності населення була стабільною і не перевищувала 1%, окрім 2001 року, коли сягнула -1,02%. Проте, починаючи із 2010 року темпи зниження чисельності населення почали збільшуватись. Для підтвердження негативної тенденції наводимо дані із офіційного сайту Міністерства фінансів про динаміку кількості населення в Україні за 2010–2020 роки (рис. 1).

Таким чином, аналізуючи дані, наведені на рисунку, можемо сформулювати висновки про те, що протягом досліджуваного періоду відбувається стійка тенденція до зниження кількості населення. Найбільш масштабне відхилення у сторону зниження відстежується на межі 2014–2015 років, коли чисельність населення знизилась більше ніж на 2 млн осіб. Це пов'язано передусім із нестабільністю політичної ситуації та збільшення міграції населення, яке поруч із природним скороченням чисельності жителів України сформувало такі цифри. В подальшому темпи скорочення чисельності населення

відбувались із меншою інтенсивністю, проте за період 2015–2020 років загальна чисельність громадян України знизилась ще майже на 1,5 млн осіб.

Описана тенденція є надзвичайно негативною для України, так як із зменшенням кількості населення зменшується й частка її робочої сили, знижуються надходження до бюджету, рівень виробництва та споживання готової продукції тощо. Зокрема надзвичайно важливим для економіки країни є наявність працездатного населення, яке власне й виступає її подальшим рушієм. Для аналізу ситуації, яка існує в Україні дослідимо дані щодо динаміки зміни вікового складу робочої сили за 2017–2019 роки, оформивши результати за допомогою табл. 1.

Отже, згідно з даними, наведеними у таблиці, відстежується неоднозначна динаміка зміни вікового складу робочої сили за зазначений період. Так, для прикладу у 2019 році порівняно із 2017 роком працівників стало на 19 тисяч менше, а порівняно із 2018 роком на 64 тисячі більше, проте рівня 2017 року досягнуто не було. Щодо працівників у віці 25–29 років, то тут відстежується стійка динаміка до зменшення починаючи із 2018 року, і продовжуючись у 2019 році. Робоча сила у віці 30–34 роки злила у 2018 році порівняно із 2017 роком, проте у 2019 році відбулось стрімке її зменшення на 93,5 тисячі осіб. Що стосується працівників віку 40–49 років, 50–59, а також 60–70 років, тут відстежується чітка тенденція до зростання їх кількості. Поруч із загальним зростанням осіб працездатного віку на 189 тис. осіб порівняно із 2017 роком та на 86 тис. осіб порівняно із 2018 роком відповідно. Окреслена ситуація є негативною, оскільки відображає тенденцію до старіння робочої сили в країні на фоні загального старіння населення, що в майбутньому може здійснювати негативний вплив на економіку країни.

Для всебічного відображення ситуації проведемо дослідження структури працездатного населення за-

Таблиця 1. Динаміка зміни вікового складу робочої сили за 2017–2019 роки

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення +/- 2019/2017	Відхилення +/- 2019/2018
15-24 роки	1384,9	1302,2	1365,9	-19	63,7
25-29 років	2308,0	2235,5	2123,1	-184,9	-112,4
30-34 роки	2718,7	2754,7	2661,2	-57,5	-93,5
35-39 років	2451,1	2504,1	2616,2	165,1	112,1
40-49 років	4570,6	4666,9	4696,0	125,4	29,1
50-59 років	3759,9	3832,8	3919,4	159,5	86,6
60-70 років	661,2	643,3	684,2	23	40,9
працездатного віку	17193,2	17296,2	17381,8	188,6	85,6

Джерело: складено автором на основі [3].

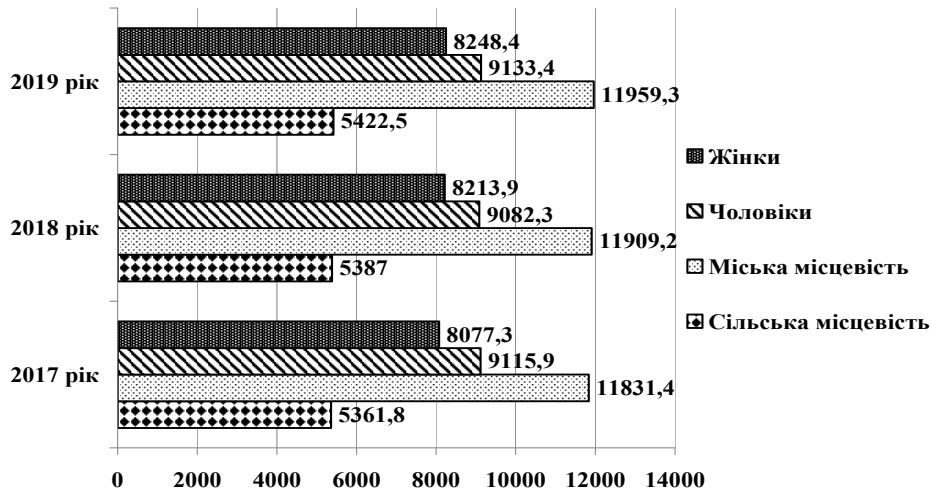

Рис. 2. Структура працездатного населення за статевою та територіальною приналежністю

Джерело: складено автором на основі [3].

лежно від статевої приналежності, а також територіального розміщення. Наочне відображення даних отримуюємо із рисунку 2.

Аналізуючи дані, наведені на рисунку, можемо відстежити чітку тенденцію до зростання чисельності працездатного населення жіночої статі. Так, у 2017 році працездатних жінок налічувалось 8077,3 тис. осіб, тоді як у 2018 році вже 8213,9 тис. осіб, а у 2019 році 8248,4 тис. осіб. Кількість населення працездатного віку чоловічої статі у 2018 році порівняно із 2017 роком зменшилась, а у 2019 роком збільшилась настільки, що перевищила показники 2017 року. Поруч із цим, протягом досліджуваного періоду стабільно зростала кількість працездатного населення як у сільській так у міській місцевості.

Враховуючи той факт, що населення виступає одним із основних ресурсів забезпечення не лише економіки держави, а й її життєздатності загалом, проаналізуємо динаміку зміни основних показників ринку праці за 2010—2019 роки у розрізі вивчення тенденцій зміни робочої сили працездатного віку, і зокрема зайнятого та безробітного населення, а також зміну середньооблікової кількості працівників та коефіцієнту обороту робочої сили по прийняттю та по звільненню (табл. 2).

Таким чином, згідно з даними, наведеними на рисунку, можемо сформулювати висновки, що кількість осіб працездатного віку, починаючи із 2010 року до 2017 року стабільно знижувалась, і лише починаючи із 2018 року почала поступово зростати. При цьому кількість зайнятого працездатного населення зростала з 2010 по 2013 роки, потім значно знизилась у 2015 році, після чого

знову почала зростати. Аналогічна тенденція стосується безробітного населення, яке скорочувалось до 2014 року, потім у 2014 році досягнуло свого максимуму у 1847,1 тис. осіб, і починаючи із 2015 року почало зменшуватись. Водночас середньооблікова кількість штатних працівників протягом всього періоду дослідження мала тенденцію до зниження, і у 2019 році сягнула свого найменшого значення у 7443 тис. осіб. Окрім того, варто враховувати, що ситуацію значною мірою погіршилась вже у 2020 році, коли на фоні поширення корона вірусної інфекції по всьому світу було запроваджено карантин. Це вплинуло на закриття багатьох підприємств, зокрема суб'єктів малого підприємництва, а отже, вплинуло на зменшення середньооблікової кількості штатних працівників, поруч із зростанням кількості безробітних. Коефіцієнт обороту робочої сили по прийому, мав неоднозначну тенденцію, так як зменшувався з 2011 року до 2014 року, потім почав зростати, досягнувши свого максимуму у 2017 році на рівні 30,5, і потім знову пішов на спад. Негативна тенденція продовжилась і в 2020 році. Обернено пропорційна динаміка стосується коефіцієнту обороту робочої сили по звільненню, який з 2011 по 2015 рік тримався практично в однакових межах, і починаючи із 2018 року почав зростати. Його ріст продовжується і зараз.

Важливим елементом, який характеризує темпи розвитку ринку праці є середній рівень її оплати. Адже фінансовий стимул є одним із базових під час пошуку роботи. Відтак проаналізуємо динаміку зміни номінальної середньомісячної зарплати в Україні протягом 2010—2019 років, відобразивши результати за допомогою рисунку 3.

Таблиця 2. Основні показники ринку праці

Роки	Робоча сила працездатного віку	у т.ч. зайняте населення	у т.ч. безробітне населення	Середньооблікова кількість штатних працівників	Коефіцієнт обороту робочої сили	
					по прийому	по звільненню
2010	19 164,0	17 451,5	1 712,5	10 262	25,0	27,7
2011	19 181,7	17 520,8	1 660,9	10 083	28,3	30,5
2012	19 317,8	17 728,6	1 589,2	10 123	26,1	29,9
2013	19 399,7	17 889,4	1 510,3	9 720	26,6	30,3
2014	19 035,2	17 188,1	1 847,1	8 959	22,8	30,3
2015	17 396,0	15 742,0	1 654,0	8 065	24,0	30,2
2016	17 303,6	15 626,1	1 677,5	7 868	26,1	29,2
2017	17 193,2	15 495,9	1 697,3	7 679	30,5	31,8
2018	17 296,2	15 718,6	1 577,6	7 661	29,2	31,6
2019	17 381,8	15 894,9	1 486,9	7 443	28,2	32,7

Джерело: складено автором на основі [3].

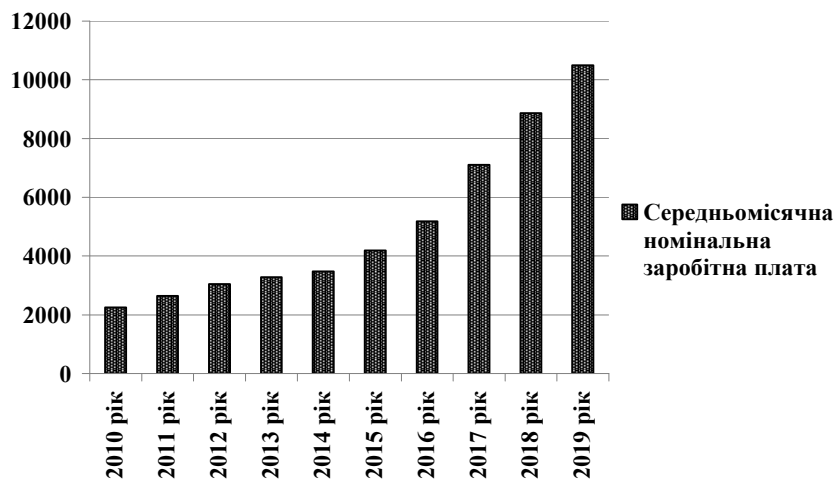

Рис. 3. Тенденції зміни середньомісячної номінальної заробітної плати протягом 2010–2019 років

Джерело: складено автором на основі [3].

Таким чином, із наведеного рисунку, можемо побачити, що найбільше зростання номінальної заробітної плати припадає на 2015–2017 роки. Передусім це пов'язано із політикою підняття мінімальної заробітної плати в країні. Проте, як свідчать дані Державної служби статистики України, реальна заробітна плата у 2015–2016 роках навпаки мала тенденцію до зниження, що відображає негативну тенденцію на ринку праці, так як купівельна спроможність коштів, які заробляло населення стала значно нижчою. У 2017 році ситуація почала дещо вирівнюватись, із збереженням тенденції до зростання реальної заробітної плати до 2019 року включно.

Отже, підсумовуючи вищепроведене дослідження, з урахуванням отриманих результатів можемо сформулювати такі твердження. Передусім відомим є той факт, що поведінка людей змінюється залежно від етапу їх життя, це стосується й економічної поведінки. Відтак зміни у віковій структурі значною мірою впливають на економічні результати діяльності країни. Так, країни з більшою часткою дитячого населення, більше ресурсів націлюють на їх утримання, що в свою чергу може впливати на зниження темпів економічного росту.

Водночас, якщо переважна більшість населення знаходиться у працездатному віці, це може стимулювати економічне зростання в країні. Проте тут важливо враховувати, що позитивний ефекти від переважання частки працездатного населення можна отримати лише у сукупності із забезпеченням ефективної системи охорони здоров'я в країні, поруч із високим рівнем турботи про сім'ю та проведення підтримки політики розвитку людського потенціалу. З іншого боку, якщо більша частка населення країни складається з старших людей, то наслідки можуть бути прямо пропорційними тим, які описати у ситуації із найменшим населенням, а саме те, що значна частина ресурсів буде спрямовуватись на утримання менш продуктивної частини населення, що у підсумку формуватиме дефіцит трудових ресурсів на ринку праці, і, як наслідок, стримуватиме економічний ріст [9, с. 69].

Зараз в Україні переважає частина працездатного населення. Це означає, що на державному рівні необхідно забезпечити належний рівень охорони здоров'я для наявного населення, а також соціального забезпечення. Водночас це повинно відбуватись поруч із політикою створення нових робочих місць для забезпечення працездатної частки роботою, що в сукупності стимулюватиме економічне зростання.

Окрім того, згідно з дослідженням, проведеним видатними науковцями Південного методистського та Принстонського університетів, побудували модель, яка демонструє зв'язок між економічними показниками та

чисельністю населення, а також вплив такого зростання на країну в довгостроковій перспективі. Вчені вважають, що довгостроковий ріст економіки зумовлений покращенням технологій. І більш густо населені країни повинні впроваджувати більше інновацій, ніж менші [14].

З іншого боку, в результаті проведеного дослідження, нами встановлено, що в Україні відстежується тенденція до загального зменшення чисельності населення, поруч із зростанням середнього віку працездатного населення. Це загрожує тим, що найближчим часом структуру населення похитнеться в сторону переважання літніх людей. Відтак виникає потреба окрім вищезазначених заходів, проводити стимулювання зростання природного приросту населення, адже згідно із даними Державної служби статистики України, у 2017 році за рахунок смертності населення скоротилось на 574 тисячі осіб, у 2018 році на 587 тисяч, а у 2019 році на 581 тисячу осіб [3]. На підтвердження необхідності стимулювання приросту населення є висновки, зазначені експертами каналу Zik, що країни з більшим населенням мають більші економічні переваги, які пов'язані із тим, що густонаселені країни пропонують найбільші ринки і порівняно більше можливостей для збільшення виробництва [8].

Поруч із цим, загальне скорочення населення відбувається не лише за рахунок високого рівня смертності, а й за рахунок міграцій. Так, міграційні процеси ще з 1990 року відбуваються швидше в напрямі виїзду наших громадян на заробітки, ніж у напрямку трудової міграції в Україну. Зокрема згідно з даними Державної міграційної служби з 2010 по 2019 рік з нашої країни виїхало близько 4 млн осіб [2].

Згідно з дослідженням, проведеним аналітиками ресурсу Mind, міграція з України має стійку тенденцію — вгору. Виключенням став 2014 рік, але це з урахуванням того, що із статистики виключені дані по окупованих територіях. Згідно з дослідженням, прийняття безвізового режиму попри очікування не спричинило спалах міграцій. Основними напрямками міграції, зокрема трудової виступають Польща — 33%, Росія — 35% та Німеччина — 11% [6].

Окрім того, під час розгляду впливу міграційних процесів на розвиток ринку праці, необхідно враховувати й таке негативне явище, як "відтік умів". Саме в наслідок інтелектуальної міграції суттєво погіршується економічний стан країни. Відтік умів знижує інтелектуальний потенціал багатьох регіонів, адже національна економіка швидкими темпами позбувається найбільш мобільної та конкурентоспроможної частини наукового потенціалу, що в свою чергу стає першопричиною зниження конкурентоспроможності держави на світовому ринку [12, с. 29].

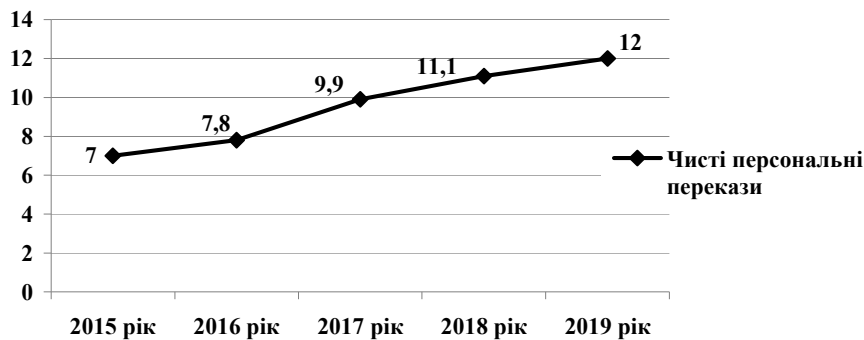

Рис. 4. Динаміка чистих персональних переказів за 2015–2019 роки

Джерело: складено автором на основі [4].

За даними статистики, чисельність українських мігрантів просто колосальна. Кожен рік нашу державу покидає приблизно 95,4 тис. фахівців, можна зробити висновок, що кожен 26 спеціаліст, який має вищу освіту, емігрує. За останні 5 років з України виїхало 5,5 тис., учених, що еквівалентно втраті 4 млрд дол. США. При підрахунку витрат, які йдуть на підготовку кваліфікованого фахівця з вищою освітою, було визначено, що сума коштує в межах 20 тис. дол. США. Саме таку суму втрачає держава-донор, коли даний фахівець переїжджає в іншу державу [1].

З економічної точки зору Україна несе чималі збитки від еміграції наукового потенціалу. Лише витрати держави від міграції науковців становить приблизно \$36 млрд, не враховуючи потенційної вартості того, що вони могли виробити або винайти. Також негативні наслідки від інтелектуальної міграції спостерігаються і в демографічному ракурсі. Оскільки з метою працевлаштування за кордон виїжджають, в основному, молоді люди з досить високим рівнем освіти, то, як наслідок, у державі відбувається старіння нації, різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту — глибока демографічна криза [1].

Проте, попри негативні наслідки зростання рівня міграції для країни походження мігрантів, процес трудової міграції можна розглядати із позитивної сторони оскільки діяльність громадян країни за кордоном виступають вагомим внеском у доходи домогосподарств, а також суттєво підвищують рівень внутрішнього споживання, що впливає на збільшення ВВП. Наочне відображення динаміки зміни грошових надходжень із-за кордону в Україну можемо відстежити за допомогою рисунку 4.

Отже, із рисунка 4, можемо побачити, що протягом останніх 5 років обсяги переказів грошових коштів з-за кордону зросли майже вдвічі. При цьому згідно з даними Національного банку України найбільший обсяг переказів у 2019 році надійшов із Польщі, Росії та Чеської Республіки. Водночас значно зменшились порівняно із 2018 роком надходження із Об'єднаних Арабських Еміратів, Туреччини, Сінгапуру, Канади, Швейцарії та Іспанії та мали негативну динаміку.

Якщо говорити про ситуацію, яка склалась нині, то у зв'язку із закриттям світових кордонів майже всіма країнами до України повернулася значна частина мігрантів. За офіційними даними, додому повернулись близько 300 тисяч українців, що складає приблизно 5–10% загальної кількості мігрантів [7]. З одного боку, це є позитивним фактором, оскільки на державному рівні вже не один рік озвучувались наміри по поверненню наших громадян із трудової міграції додому. Проте, з іншого боку, така тенденція може спричинити критичний вплив вітчизняний ринок праці. Адже і так рівень безробіття в країні є досить високим, а зростання конкуренції на ринку праці за рахунок притоку мігрантів взагалі може довести його до критичного рівня.

Окрім того, не варто нехтувати тим фактом, що кожного місяця з-за кордону у вітчизняну економіку над-

ходило близько 1 млрд дол., а зараз практично пів року перекази майже не здійснювались, що також так чи інакше вплине на економічну сферу. Хоча, як стверджують експерти, ті хто працював за кордоном, і далі повернуться туди на роботу, тому що Україна не спроможна запропонувати їм бажаний рівень заробітної платні [5]. Водночас, попит на вітчизняному ринку на певних спеціалістів може спричинити значний демпінг заробітних плат, за рахунок повноцінного його задоволення мігрантами, що також негативно позначиться на громадянах та надходженнях до економіки держави. Відтак закономірно виникає висновок, що від ефективності політики держави в частині мігрантів та своєчасності вжиття заходів по врегулюванню ситуації залежить не лише майбутнє кожного українця, яке й так похитнулось в умовах карантину за рахунок значної втрати грошових ресурсів, а й економіки країни загалом.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, можемо сформулювати висновки про те, що демографічні процеси мають значний вплив на розвиток ринку праці в країні, а також на темпи економічного зростання загалом. Цей вплив виражається у тому, що наявність достатньої частки населення працездатного віку є основою для функціонування всієї економічної системи. Зайняті трудові ресурси виступають основним джерелом податкових надходжень до бюджету, які в свою чергу виступають одним із ключових джерел виконання державою її функцій.

Проте сучасні тенденції на вітчизняному ринку праці залишають бажати кращого. Так, кількість населення працездатного віку щорічно зменшується, поруч із загальним зменшенням середньо штатної кількості працівників, а також зниженням коефіцієнту обороту робочої сили по прийому та зростанням даного коефіцієнту по звільненню. Окрім того, вітчизняний ринок праці зазнав значного негативного впливу у поточному році, коли на фоні загальносвітового карантину частина економіки взагалі не працювала через обмеження. Поруч із цим, відбувається загальне зростання кількості звільнених працівників, а отже, зростання рівня безробіття, яке ще більшою мірою посилюється на фоні вимушеного повернення до країни трудових мігрантів. Це все в сукупності формує нові виклики для влади по недопущенню нищівного впливу описаних демографічних процесів на сучасний ринок праці.

Література:

1. Верховляд Я.В. Економічні наслідки міграції населення в Україні. Науковий блог. Національний університет "Острозька академія". URL: <https://naub.ua.edu.ua/2018/економічні-наслідки-міграції-населення/> (дата звернення 09.09.2020).
2. Державна міграційна служба України. Офіційний сайт. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/>

statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html (дата звернення 08.09.2020).

3. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm (дата звернення 07.09.2020).

4. Інформаційне агентство РБК-Україна. НБУ назвав суму приватних переказів в Україну за рік. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/468055/nbu-nazvav-sumu-pryvatnyh-perekaziv-v-ukrayinu-za-rik> (дата звернення: 08.09.2020).

5. Інформаційний портал DW: новини й аналітика про Німеччину, Україну, Європу та світ. Левова частка український заробітчан і надалі залишається за кордоном. URL: <https://www.dw.com/uk/chy-povernutsia-zarobitchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263> (дата звернення: 08.09.2020).

6. Інформаційний портал Mind. З 2010 по 2019 рік з України виїхало 4 млн українців. URL: <https://mind.ua/news/20205736-z-2010-po-2019-roki-z-ukrayini-viyihalo-4-mln-ukrayinciv> (дата звернення 08.09.2020).

7. Іщенко А. Трудова міграція в Україну: хто до нас їде і навіщо країні мігранти. Finance.ua. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/443674/trudova-migratsiya-v-ukrayinu-hto-do-nas-yide-i-navishho-krayini-migranty> (дата звернення: 08.09.2020).

8. Канал Zik. Чи залежить економічне зростання від чисельності населення. URL: https://zik.ua/news/2019/04/17/chy_zalezhyt_ekonomichne_zrostannya_vid_chyselnosti_naselennya_1553721 (дата звернення: 08.09.2020).

9. Магдич А. Вплив соціальних факторів на економічне зростання: вітчизняний аспект. Економічний нобелівський вісник. 2015. № 1 (8). С. 68—71.

10. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/> (дата звернення 07.09.2020).

11. Панасюк В. Вплив демографічного фактору на розвиток соціальної інфраструктури в Україні. Ефективна економіка. 2016. № 10. С. 18—22.

12. Пономаренко І. Дослідження впливу старіння населення на чисельність та структуру економічно активного населення в Україні та країнах Європи. Ефективна економіка. 2013. № 11. С. 29—32.

13. Mester L. Demographic and their Implications for the Economy and Policy. Federal Reserved bank of Cleveland. 2017. URL: <https://www.clevelandfed.org/en/newsroom-and-events/speeches/sp-20171116-demographics-and-their-implications-for-the-economy-and-policy.aspx> (дата звернення 07.09.2020).

14. Lihn Vu. The Impact of Demographic Characteristics on Economic Development. Memorial University of Newfoundland. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/340860168_The_Impact_of_Demographic_Characteristics_on_Economic_Development (дата звернення 07.09.2020).

References:

1. Verkhohliad, Ya.V. (2018), "Economic consequences of population migration in Ukraine", Naukovyj bloh. Natsional'nyj universytet "Ostroz'ka akademiia, available at: <https://naub.oa.edu.ua/2018/ekonomichni-naslidky-mihratsii-nasele/> (Accessed 09 Sept 2020).

2. State Migration Service of Ukraine. (2020), Official site, available at: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html> (Accessed 08 Sept 2020).

3. State Statistics Service of Ukraine. (2020), Official site, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/arh_osp_rik_u.htm (Accessed 07 Sept 2020).

4. RBC-Ukraine News Agency. (2019), The NBU named the amount of private transfers to Ukraine for the year, available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/468055/>

nbu-nazvav-sumu-pryvatnyh-perekaziv-v-ukrayinu-za-rik (Accessed 08 Sept 2020).

5. DW information portal: news and analytics about Germany, Ukraine, Europe and the world. (2019), The lion's share of Ukrainian workers remains abroad, available at: <https://www.dw.com/uk/chy-povernutsia-zarobitchany-z-yes-v-ukrainu-cherez-koronavirus/a-52996263> (Accessed 08 Sept 2020).

6. Information portal Mind. (2019), From 2010 to 2019, 4 million Ukrainians left Ukraine, available at: <https://mind.ua/news/20205736-z-2010-po-2019-roki-z-ukrayini-viyihalo-4-mln-ukrayinciv> (Accessed 08 Sept 2020).

7. Ishchenko, A. (2019), Labor migration to Ukraine: who comes to us and why migrants to the country. Finance.ua, available at: <https://news.finance.ua/en/news/-/443674/trudova-migratsiya-v-ukrayinu-hto-do-nas-yide-i-navishho-krayini-migranty> (Accessed 08 Sept 2020).

8. Zik Channel. (2019), Does economic growth depend on population, available at: https://zik.ua/news/2019/04/17/chy_zalezhyt_ekonomichne_zrostannya_vid_chyselnosti_naselennya_1553721 (Accessed 08 Sept 2020).

9. Mahdich, A. (2015), "The influence of social factors on economic growth: the domestic aspect", Ekonomichnyj nobelivs'kyj visnyk, vol. 1 (8), pp. 68—71.

10. Ministry of Finance of Ukraine. (2020), Official site, available at: <https://index.minfin.com.ua/en/reference/people/> (Accessed 07 Sept 2020).

11. Panasiuk, V. (2016), "Influence of demographic factor on development of social infrastructure in Ukraine", Efektyvna ekonomika, vol. 10, pp. 18—22.

12. Ponomarenko, I. (2013), "Research of the influence of population aging on the number and structure of economically active population in Ukraine and European countries", Efektyvna ekonomika, vol. 11, pp. 29—32.

13. Mester, L. (2017), "Demographic and their Implications for the Economy and Policy". Federal Reserved bank of Cleveland, available at: <https://www.clevelandfed.org/en/newsroom-and-events/speeches/sp-20171116-demographics-and-their-implications-for-the-economy-and-policy.aspx> (Accessed 07 Sept 2020).

14. Lihn, Vu. (2020), "The Impact of Demographic Characteristics on Economic Development. Memorial University of Newfoundland", available at: https://www.researchgate.net/publication/340860168_The_Impact_of_Demographic_Characteristics_on_Economic_Development (Accessed 07 Sept 2020).

Стаття надійшла до редакції 01.10.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73